

Latin blev spredt via den romerske magt. Latin overlevede Romerriget med flere hundrede år, også i 'fossil' tilstand, blandt andet i academia, men længst i den katolske kirke, hvor latin er i brug den dag i dag og hvor der faktisk findes en instans i Vatikanet, der fremdeles driver latinsk sprogrøgt, laver nye latinske ord osv. Spredningen af engelsk verden over, længe efter at det britiske imperium er blevet historie, har således sin pendant i spredningen af latin længe efter Romerrigets fald.

Middelalderuniversitetet var en international institution. Og det var mobilt. Det bestod af professorer og studenter. Studenterne betalte for undervisningen, og var de utilfredse brød de op og etablerede sig i en ny by og betalte nye professorer. Det gamle måtte klare sig som det bedst kunne. Uden studenter var der ikke noget universitet. Egentlig institutionalisering kom først senere.

Det "moderne" universitet

Den "moderne" universitetsinstitution kan dateres til 1600-1700-tallet og først langt ind i 1700-tallet og det tidlige 1800-tal blev universiteterne "nationale" på den måde vi kender dem. Groft set kan moderne universitetshistorie inddeles i tre faser:

1. Det kantianske universitet (etter Immanuel Kant: *Der Streit der Fakultäten*, 1798)

Dette er oplysningstidens universitet, og referencen til Kants værk har baggrund i at han her argumenterer for fornuften som appelinstant i stedet for fx. religionen. Netop af denne grund gav han det filosofiske fakultet forrang frem for teologi og medicin. Det kantianske universitet finder således sit legitimeringsgrundlag i sit ratio, fornuften. Det er en international institution og universitets sproget er fortsat latin. Men læg vel mærke til at Kant selv skrev både på tysk og latin. Grundlaget for den næste fase bliver således lagt her.

2. Det humboldtske universitet

Humboldt er den som mest eksplicit knytter universitetet til nationalstaten og dermed til nationalsproget. Legitimeringsgrundlaget er nu den nationale kultur. Dannelse og uddannelse bliver to sider af samme sag. Fornuft og kritisk tænkning spiller naturligvis fremdeles en vigtig rolle, men det nye er altså at universitetet får en eksplicit opgave i de nye nationalstater som vokser frem i Europa. Når institutionerne får en national legitimering er det oplagt at nationalsproget får en vigtigere rolle end tidligere.

I et relativt nyt historisk perspektiv er der således sammenhæng mellem nationsbygning og universitetsbygning. Det kongelige Frederiks Universitet blev etableret i 1811, den norske grundlov underskrevet i 1814. Langt ind i det 20. århundrede etablerede tidligere kolonistater, som havde vundet deres selvstændighed, nationale universiteter som følge af deres selvstændighed. Og nationale fag såsom historie og arkæologi, og naturligvis de nationale sprog, er altid blevet vurderet som centrale og vigtige fag, når det er sket.

3. Det neoliberale universitet

Hvad skal man kalde universitetet i den tredje fase, management-universitetet, det post-nationale universitet, det globale universitet eller det neo-koloniale universitet? Uanset hvad det kaldes ser billedet således ud: I globaliseringens tidsalder og i globaliseringens navn bliver nationalstaten mindre vigtig forstået på den måde at grænser bliver ophævet eller revet ned, først og fremmest de økonomiske grænser. Det har både direkte og indirekte konsekvenser for vores uddannelsesinstitutioner. Hele den reformproces der nu pågår i Europa kan tolkes med udgangspunkt i den grove udviklingsmodel for de højere læreanstalter som er skitseret her. Det er helt

klart at bortset fra engelsk som nationalsprog har alle andre nationalsprog en stærkt svækket stilling på det postnationale universitet. Hvorvidt der findes en samlende idé som legitimerer disse postnationale institutioner kan diskuteres. Et langt stykke hen ad vejen vil et potentielt legitimeringsgrundlag være af instrumentel-bureaukratisk karakter, og måske er det mest korrekt at bruge udtrykket neo-liberalisme.

En grov tidsindplacering af denne skitseagtige epokeinddeling vil være omtrent: Det kantianske universitet var 1700-tallets universitet; man kan også kalde det for oplysningstidens universitet. Humboldt-perioden kan tidsfæstes helt præcist fra år 1810, det år hvor universitetet i Berlin blev etableret og Karl Wilhelm von Humboldt blev rektor. I det omfang 'internationalisering' spillede nogen rolle for samtiden betød det for de nordiske lande først og fremmest kontakt med Tyskland. Konkret betød det at videnskabeligt personale måtte kunne tale tysk, læse tysk faglitteratur og selv skrive på tysk. Men ikke mere end det. De sidste krampetrækninger af den humboldtske universitetsperiode har vi været vidner til de sidste par årtier. Den tredje og sidste fase i denne udviklingsmodel tog fart og blev synlig i 1980-erne, men har nok været undervejs tidligere.

Habermas: feudal > borgerlig > refeudal

En lidt anden og måske mere ideologiserende måde at forstå universitetsinstitutionens historie på er at bruge Jürgen Habermas offentlighedsteori. Habermas doktorafhandling 'Borgerlig offentlighed' (1961, på norsk 1971) beskrev udviklingen af en borgerlig offentlighed på baggrund af en analyse af de strukturelle samfundsændringer som sker over tid.

Den rolle de højere uddannelsesinstitutioner har spillet er en del af af denne borgerlige offentlighed. Betegnelsen 'det civile samfund' eller 'civilsamfundet' er måske et udtryk der er nemmere at have med at gøre. Universiteter og andre højere læreanstalter har traditionelt defineret sig selv som en del af civilsamfundet med klare rettigheder og pligter i relation til samfundet.

Habermas forestiller sig at udviklingen er sket i tre trin: feudal > borgerlig > refeudal. Efter Sørbø 1991:39 kan hans udviklingsmodel præsenteres således skematisk:

<u>feudal</u>	<u>borgerlig</u>	<u>refeudal</u>
total stat stat = samfund	liberal stat adskillelse stat/samfund	social stat integration
reguleret information	tvangsfri information	kommerciel information
representativ offentlighed	argumentativ offentlighed	demonstrativ offentlighed
rygte (offentlig mening)	opinion	offentlighed
akklamation (publikum)	deltagelse	akklamation

Det er specielt forholdet mellem stat og samfund, forholdet mellem økonomi, produktionssfære og offentlighed eller civilsamfundet som er i fokus i denne udviklingsmodel. Det er naturligvis en forenklet, idealiseret eller abstrakt skitse af hvad der faktisk er sket historisk set.

I betydningen af ordet "feudal" ligger både feudalsamfundet og enevælden. Denne periode dækker altså den førborgerlige offentlighed, hvor alt formelt set henhørte under statsmagten og udgik fra kongen og aristokratiet. Handel og produktion var styret af privilegier. Alt var

styret oppefra. Krav fremsat nedefra om f.eks. brug af lokalt sprog i undervisningen var mere eller mindre utænkeligt.

Afslutningen på denne tidsepoke som Habermas kalder feudal blev gennemført af en ny samfundsklasse uden adel og privilegier, nemlig borgerskabet. At der opstod en samfundsklasse som drev handel uden privilegium indebar at samfundet frigjorde sig fra staten. Således opstod den liberale stat. Den nye samfundsklasse, borgerskabet eller den borgerlige offentlighed, havde sin egen økonomiske basis, som gjorde den uafhængig og fri af staten, og borgerne kunne på denne måde formulere deres interesser over for staten. De var uafhængige af adelig fødsel. Alle var principielt lige. Ifølge Habermas førte dette til nye informations- og argumentationsformer. I princippet blev det argumentets styrke der afgjorde hvad der var ret og hvem der havde ret. At det netop er argumentet der træder i stedet for tidligere autoriteter som adelen og kirken er helt afgørende for Habermas. Hvis argumentet virkelig skal blive autoriteten må information og kundskaber flyde frit. Dette er en af de vigtigste tanker fra oplysningstiden. Grundlaget for den moderne demokratiske, nationale stat er at finde netop her. Det er også grundlaget for den vestlige menneskerettighedstænkning. Formentlig kan det hævdes at modersmålet, forstået som nationalsproget, også får større plads inden for rammerne af denne ideologi.

Habermas gennemgår hvordan selve ordet for offentlig mening skifter karakter. I den feudale og enevældige periode betød "opinion" nærmest "reputation", rygte, i negativ forstand. Men efterhånden bliver "public opinion" en positiv kategori og et legitimeringsgrundlag for politiske autoriteter. Den offentlige diskurs kan opfattes som den formende politiske kraft i samfundet. Offentligheden må derfor have adgang til så mange kundskaber og så meget information som muligt.

De kundskaber der bliver efterspurgt er ikke blot formelle kundskaber. I det hele taget sondres der ikke mellem uddannelse og dannelse. Dannelse er mindst lige så vigtig som formelle kundskaber. For at være borger må man være et dannet menneske. Det er let at læse de idealer som Humboldt-universitetet repræsenterer ind i denne kontekst, idealet om autonome uddannelsesinstitutioner, fri kundskabssøgning, fri kundskabstildeling, forskningsfrihed, universiteterne som nationale kulturinstitutioner og som nationale dannelsesinstitutioner med nationalsproget som basis. Det er overflødigt at påpege at i et samfund med sådanne idealer bliver det vi kalder samfundsfag og humanistiske fag vigtige.

Det er på sin plads at understrege at der er tale om et ideal, om selvforståelse. Vi kan ikke pege direkte på en borgerlig offentlighed som har fungeret helt i overensstemmelse med disse idealer, lige så lidt som vi kan pege på et universitet som har fungeret helt i overensstemmelse med Humbolts ideal. Pointen her er at prøve at finde rødderne til vigtige forestillinger, der voksede frem i det borgerlige samfund. Her er rødderne til nogle af de ideer som vi plejer at kalde "liberale", og her finder vi også idealet om lige ret til uddannelse og idealet om uddannelsesinstitutioner, der også fungerer som dannelses- og kulturinstitutioner.

Når Habermas så i næste omgang beskriver udviklingen fra det borgerlige til det refeudale samfund tager han udgangspunkt i et paradoks: Selv om de borgerlige idealer var almene og menneskerettighederne skulle gælde for alle, så var det egentlige borgerskab lille. Størstedelen af folket stod uden for. Men borgerskabet måtte være åbent for udvidelse hvis idealerne skulle efterleves. Men når nye grupper kom til (bønder, arbejdere) blev borgerskabet ændret radikalt, ligesom vi i vores tid også har set at det videregående uddannelsessystem er blevet radikalt omdannet gennem udvidelsen fra elite- til masseuddannelse. Denne udvidelsesproces fører til store strukturændringer, og dermed bliver vilkårene for det borgerlige samfund radikalt ændret. Som i feudal- og enevælden bliver mere og mere lagt ind under statslig kontrol, men nu på en anden måde, idet grupper i den private sektor beder staten om at gribe ind. Integrering af private og statslige interesser er en central del af denne refeudalisering, samtidig med at nationalstaten, med vægt på national, bliver mere marginaliseret.

Dette får vidtgående konsekvenser, også for den diskursive praksis i offentligheden. Refeudalisering slår også igennem her. Så snart private interesser trænger ind i den offentlige diskurs bliver en vigtig forudsætning for den borgerlige offentlighed væk. Det drejer sig om friheden for økonomisk tvang. Borgerskabet havde tillid til markedskræfterne og havde ikke behov for at diskutere forretning i det offentlige rum. Men så snart dele af det private område tager det offentlige rum i brug og deltager i den offentlige diskurs – også for at diskutere eller fremme egne økonomiske interesser – bliver offentligheden åben for en økonomisk strid som før hørte til i konkurrencesfæren. Også uddannelsesområdet er nu blevet arena for den økonomiske tvang. Erhverslivets relativt nye interesse for skole og uddannelse kan let tolkes ind i dette perspektiv.

I den tvangsfri diskurs var argumentet den højeste dommer, uafhængigt af hvem der fremførte det. På denne måde kunne den offentlige mening formes frit. Når den offentlige sfære og produktionssfæren integreres, parallelt med at private interesser går til staten for at få magt, bliver den frie meningsdannelse truet. Repræsentanter for forskellige interesser bliver aktører i det offentlige, og de har til opgave at skaffe offentlighed om deres position. De har et bundet mandat. Efterhånden som flere og flere opgaver henføres til staten vil også myndighederne skabe offentlighed om deres arbejde. Opinion er ikke længere noget der bliver dannet gennem en fri ordveksling. Det er noget man forsøger at skabe eller at påvirke.

Habermas beskrev udviklingen af den korporative stat. Overføring af magt til organisationer i gråzonen mellem stat og samfund har haft store konsekvenser for det offentlige liv. Når offentlige selskaber eller selvejende institutioner etableres sker det inden for rammerne af den offentlige sfære selv. I stedet for åbne diskussioner i offentlighed bliver der igen bedrevet PR-arbejde og forsøg på at skabe en opinion, således at man får gødet jorden for ens synspunkter. Der er over tid sket en radikal omdefinering af forholdet mellem offentlighed og aktør, som jo var identiske i den borgerlige offentlighed. Nu er der etableret en adskillelse mellem aktør og offentlighed, som i virkeligheden er en refeudalisering. De få, der er aktører, er lige så adskilte fra offentligheden som adelen var det. Metaforiske udtryk som ”sælge sin politik”, ”sælge sig”, ”købe et argument eller et synspunkt, købe en politik”, viser hvad det handler om. Når økonomi og offentlighed ikke længere er adskilt, bliver offentligheden kommercialiseret. Institutioner, der ikke selv direkte skaber økonomiske værdier må tænke økonomi på en anden måde end før. ”Bundlinien” får en mere kontant betydning. Det giver sig udslag i at uddannelsesudbuddet bliver formet i forhold til efterspørgslen på en mere kontant måde. Information og viden bliver altså efterspørgselsorienteret. Således bliver også uddannelsesinstitutionerne kommercialiserede.

Uddannelsespolitisk blev tidligere sondret mellem efterspørgsel og behov. Dette skel er nu mere eller mindre ophævet. Markedskræfterne trænger ind i offentligheden, der ikke længere er placeret i en anden sfære. Modtageren er i dette system blevet kunde og konsument. Studentens rolle bliver således en konsumentrolle. Dette vil få stor betydning for hvilke uddannelsesstilbud der vil kunne overleve på langt sigt.

Systemet indvirker på alle aktører i offentligheden, det politiske system, forskningssystemet, uddannelsessystemet, mediesektoren, sundheds- og socialvæsenet osv., altså også der hvor der ikke findes direkte kommercielle motiver. Der sker en kommercialisering af hele den offentlige sektor. Når publikum ikke deltager, men konsumerer, og information ikke er sparsom, men i overfold, stilles der specifikke krav til informationen for at den skal nå frem. Argumentet bliver ikke længere udviklet i overensstemmelse med fornuft og logik, men i pagt med de markedslove der gælder i en offentlighed med information overflow. Argumentet bliver transformeret til konsum. Sondringen mellem kundskab og information synes at forsvinde, og sondringen mellem reklame/annoncer og argumenter bliver nedbrudt. Reklamen fungerer som en parasit på den status den offentlige mening har, hvilket igen er med til at svække denne status. Dette har blandt andet været med til at svække den status højere

uddannelse har. Det er netop den offentlige diskurs der bliver offer i strukturændringerne. Det er ikke længere en diskuterende almenhed, der definerer opinionen eller den offentlige mening, det er en stemning, skabt af PR-arbejde til forretningsfolk, interessegrupper, lobbyister, partier og statslige organer. Opinionen er blevet konsumenten som fortærer stadig mere information og som lader sig manipulere.

En foreløbig opsummering er at Humboldtuniversitetet og det ideal det repræsenterer hører hjemme i det liberale samfund og er en arv derfra. Dette er et ideal som nu er i færd med at forvitte over hele den vestlige verden under påvirkning fra det refeudale samfund. Også højere uddannelsesinstitutioner i Norden har indtil i dag hentet deres legitimitet fra idealet om den borgerlige offentlighed, som dog aldrig har kunnet realiseres fuldt ud. Men ifølge Habermas lever vi i dag i en refeudaliseret offentlighed. De strukturændringer, der er sket og som er i færd med at ændre legitimeringsgrundlaget for institutionerne, ændrer dermed institutionerne selv. Et vigtigt resultat af denne forandring er at det dannelses- og kulturmandat, som institutionerne i sin tid havde, nu ikke længere synes at have samme gyldighed. Måske er det blevet ligegyldigt. At nationalsprog og argumenter for anvendelse af nationalsprog som undervisnings- og forskningsprog forvitrer kan forklares i denne kontekst.

Foreløbig opsummering

Skal man forstå og forklare den stigende brug af engelsk, må man se på institutionernes værdigrundlag og den ideologi, der styrer deres udvikling. Dette er ikke et rent sprogpolitisk spørgsmål. Behandles spørgsmålet kun traditionelt sprogpolitisk er risikoen at man fortaber sig i rent pædagogiske og moralske dimensioner, løsrevet fra det overordnede globalpolitiske. Men spørgsmålet kan naturligvis også ses i et rent sprogpolitisk og –pædagogisk lys.

Sprogligt og kulturelt betyder globalisering anglo-amerikanisering. Det gælder helt generelt, også i academia. Det gør globaliseringen mere snæver end den ellers kunne have været. Og det betyder at udvekslingen af viden, af forskere og af studerende ikke er så fri som man gerne ville have det. Udvekslingen har en bestemt retning, nemlig mod engelsktalende samfund såsom USA, Canada, Storbritannien og Australien, og væk fra ikke-engelsksprogede samfund. Disse ikke-engelsksprogede samfund prøver så at kompensere herfor på forskellig vis, blandt andet ved at indføre engelsksprogede undervisningstilbud på deres højere uddannelsesinstitutioner, og ved at honorere videnskabelig produktion på engelsk.

”Globaliseringen” og universiteterne i Norden

Vi har længe været opmærksomme på den tiltagende brug af engelsk i academia. Vi er også begyndt at statistikbelægge udviklingen. Engelsk er på fremmarch overalt i academia, men i varierende grad fra fakultet til fakultet, fra fag til fag. At dette er udtryk for en villet udvikling er diskussionen om den norske universitetslov et klart udtryk for. I 1995-loven blev det eksplicit formuleret i lovform at norsk som hovedregel skal være undervisningssprog på norske universiteter og højskoler. Denne lov blev revideret i 2002, og her blev formuleringerne om undervisningssprog taget ud. Vi ved endvidere fra undersøgelser at lærebogsproduktionen på nordiske sprog taber i antal til engelsksprogede lærebøger. De studerende må læse mere og mere af deres faglitteratur på engelsk. Det gælder i alle fag og er rimeligt godt dokumenteret, jv. Kyvik 2001.

Pia Jarvad har på et møde i Nordisk Sprogråd om parallelsproglighed gennemgået ”Forholdet mellem de nordiske sprog og engelsk ved nordiske universiteter, højskoler og andre højere læreanstalter. Fra Danmark og Norge har Jarvad statistik for publisering af videnskabeligt arbejde, fra Sverige er der også tal for henholdsvis svensk og engelsk som undervisningssprog. Generelt er situationen nu den at den skriftlige samtale mellem fagkolleger i det store og hele foregår på engelsk, med dele af samfundsvidenskab, humaniora og teologi som undtagelser til denne regel. Når det gælder mundtligt undervisningssprog, bygger tallene fra Sverige på en kortlægning fra 1993/1994 (Gunnarsson 2001) med et supplement fra 2001 (Falk 2001). Resultatet kan sammenfattes således: På lavere niveau

bruges svensk mere end på højere niveau. Mellem 10 og 20 procent af undervisningen foregår her på engelsk. Her er forskellen fakulteterne imellem ikke særlig stor. Teologi og jura anvender engelsk mindst, og medicin og samfundsvidenskab scorer også lavt. På højere niveau bliver situationen dramatisk anderledes. På naturvidenskab og teknologi foregår 70 procent af undervisningen på engelsk, på farmakologi er tallet 50 procent, for medicin 23 procent. Tilsvarende tal for samfundsvidenskab og sprogfag er 14 procent. Ser man særskilt på seminarer og gæsteforelæsninger er tallene højere over hele linien. For naturvidenskab og teknologi så højt som 92 procent, for jura, medicin, farmakologi, humaniora og samfundsvidenskab svinger tallene for anvendelse af engelsk mellem 25 og 35 procent. Teologi skiller sig ud med kun 5 procent.

Rapporter fra Finland, Island og Færøerne viser tilsvarende tendenser. I Sameland og på Grønland er billedet til gengæld anderledes, fordi grønlandsk og samisk ingen tradition har for at blive brugt i højere uddannelse og forskning. Nu ser vi spæde tendenser på at det sker, så her kan vi faktisk tale om en domænegevinst. Alligevel kan de grønlandske og samiske institutioner, som er små og få, ikke sige sig fri for de samme tendenser til anglifisering af academia som vi ser i resten af Norden.

Vera Swach har kortlagt brugen af engelsk ved norske universiteter og højskoler. Et opsummerende citat fra rapporten kan tjene som en generel opsummering af forholdene i hele Norden (Swach 2004:8-9):

Bedst dokumenteret er den formaliserede, fagkollegavurderede publikation. Videnskabens lingua franca er engelsk, andre fremmede sprog bruges sjældent. Størstedelen af de norsksprogede publikationer tilhører bestemte faggrupper inden for humaniora såsom norsk og historie. I dele af samfundsvidenskaben synes norsk at brydes med engelsk. Det synes også at være tilfældet med statsvidenskab, mens pædagogik fortsat opererer på en norsk ensproglig arena.

8 ud af 10 videnskabelige artikler skrevet af norske forskere udkommer på engelsk og 1 ud af 3 bøger skrevet af norske forskere udkommer på engelsk uden for Norge. Den videnskabelige artikel på engelsk i et internationalt tidsskrift fremstår som den dominerende publikationsform, set under et. Sprogfordelingen i doktorafhandlinger følger mønsteret fra videnskabelig publisering på fagområderne. Ud af 10 afhandlinger vil 7- 8 være skrevet på engelsk og 2- 3 på norsk. Tendensen er at andelen på engelsk er konstant eller svagt stigende. En indikator på det er at omkring 80 procent af universitets- og højskoleansatte publicerede mindst ét bidrag på et fremmed sprog i 2002 mod 65 procent i 1979. Hvis man kun lægger fagkollegavurderede publikationer til grund, vil konklusionen være at norsk har lidt et domænetab; modersmålet er, med nogle distinkte undtagelser, ikke længere et videnskabssprog. Men videnskabens sprog har flere genrer, og sprogvvalg falder sammen med genrevalg, som igen hører nært sammen med modtageren og formålet med videnfrembringelsen. Andre faglige og videnskabelige udgivelser har en fælles norsk og engelsk sprogarena. Formålet med publikationen og målgruppen vil afgøre om sproget bliver engelsk eller norsk.

Diskussion

Indtil nu er der givet et billede af den historiske udvikling og en beskrivelse af situationen som den er nu. Det kunne være interessant at lave en sammenligning mellem latin og engelsk som akademisk sprog, men det er der ikke plads til her. Der er ikke fældet sprogpoltiske domme i nærværende dokument.

Men hvilke sprogpoltiske spørgsmål og sprogpoltiske problemer rejser sig? Et spørgsmål er sprogets rolle i et magtperspektiv og i et demokratiperspektiv. Hvilke implikationer og konsekvenser har det for international forskning at nogle forskere har fordel af at kunne bruge deres modersmål i alle sammenhænge, mens andre aldrig kan gøre det, men altid må spille på sproglig udebane? Og hvilken rolle får universiteterne i samfundet hvis de fjerner sig mere og mere i sproglig henseende fra det sprogsamfund som de geografisk hører hjemme i?

En anden dimension bliver drøftet af Britt-Louise Gunnarsson i en artikel fra 2001 (s. 307). Hun stiller spørgsmålet om en engelsk videnskabelig tekst skrevet af en svensker sprogligt og stilistisk er sammenlignelig med en tilsvarende tekst skrevet af en engelsk modersmålstalende. Hun henviser til systematiske sproglige sammenligninger af videnskabelige tekster skrevet på engelsk af englændere og amerikanere, der sammenlignes med tilsvarende tekster på engelsk af forskere fra andre lande. Her drejer det sig mere om tekstlingvistiske konventioner som tekstorganisering, disponering, stilleje, argumentation, måder at præsentere teori og metode på, forfatterplacering og –synsvinkel osv. Dette er kulturelle konventioner som vil være forskellige i forskellige sprogsamfund. Der er også foretaget sammenligninger af hvorledes videnskabelige tekster bliver vurderet af f.eks. tidsskriftsredaktører. Sammenlignet med engelsktalende modersmålstalende bliver fremmedsprogsbrugere af videnskabeligt engelsk tolket temmelig negativt. De udtrykker sig vagt og mangler videnskabelig klarhed og stringens, hævdes det. Gunnarsson henviser her til Connor 1996, Clyne 1987 og Mauranen 1993.

Det næste spørgsmål følger næsten af sig selv: Kan det forholde sig sådan at overgangen fra nordisk til engelsk som akademisk sprog repræsenterer en ringere kvalitet i stedet for en kvalitetsforbedring? Eller i det mindste at engelsk produceret af nordiske akademikere vil blive opfattet som værende ringere af de der er dommere i dette spil? Betyder akademisk globalisering styrkelse og konsolidering af anglo-amerikansk forskning og uddannelse på bekostning af forskning og uddannelse som har et andet sprog som medium? Betyder det en tilsvarende styrkelse og konsolidering af anglo-amerikanske kulturelle retorik-konventioner? Repræsenterer det i så fald kvalitet, i global forstand. Hvilke konsekvenser har det for mangfoldigheden i videnskaben? Er det ikke snarere en form for homogenisering og nivellering, der sker? For der er jo ikke blot tale om sproglig ensretning. Det handler om sprogkultur i bred forstand, forskningskultur, tænkekultur. Mange har peget på at det ikke ville have været så nemt for en Einstein eller en Wittgenstein at få finansieret forskning i et forskningspolitisk klima som det der dominerer nu. Måske er det sådan at vi er ved at forveksle kvalitetsbegrebet med begreber som ”standard”, ”gennemsnitlig”, ”mainstream”?

”Globalisering” er kommet for at blive. Tiden skal ikke skrues tilbage. Målet er ikke at argumentere mod engelsk som lingua franca i videnskaben. Det ville være forfejlet. Men spørgsmålene skal tages op til seriøs diskussion så vi ikke fremturer med at lade som om det for de fleste universites- og højskoleansatte er såre enkelt at bruge engelsk uden videre i deres faglige arbejde. Hvilke omkostninger det har er et vigtigt spørgsmål som hidtil er blevet behandlet som et ikke-spørgsmål. En af disse omkostninger bliver tydelig på internationale konferencer. Her er det dem der mestrer engelsk på modersmålsniveau der dominerer. De opfattes som dygtigere end de der taler engelsk med accent, som taler gebrokkent, som laver idiomatiske fejl osv. Og de får dermed også bedre og mere respons end andre som trods et lidt haltende engelsk vover at sige noget. God sprogbeherskelse bliver (mis)opfattet som god fagbeherskelse. Det er de der har den sproglige magt der får den faglige magt.

I den nordiske debat om disse spørgsmål er løsningen på de her omhandlede spørgsmål blevet lanceret gennem begrebet parallelsproglighed. Og det kan godt være at bevidst parallelsproglighed kan medvirke til en løsning. Men selvom det lykkes at gennemføre en god parallelsproglighed, som også bidrager til en vis form for domænebevaring, skal vi ikke narre os selv til at tro at parallelsproglighed kan fjerne magt-asymmetrien i den internationale

universitetsverden. Derimod kan en bevidst parallelsproglighet måske virke integrerende og demokratiserende i forhold til det sprogsamfund som omgiver universitetet. Parallelsproglighet giver ikke svar på alle de spørgsmål som dagens situation rejser, og parallelsproglighet vil slet ikke kunne virke som en slags mantra der giver os garantier for en lys og uproblematisk sprog fremtid i akademien.

Litteratur

- Clyne, Michael 1987: "Cultural Differences in the Organization of Academic Texts. English and German.", *Journal of Pragmatics* 11: 211-247.
- Connor, Ulla 1996: *Contrastive Rhetoric. Cross-Cultural Aspects of Second-Language Writing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dalby, Andrew 2002: *Language in Danger*, London: Penguin.
- Falk, Maria 2001: Den svenske delen av språkpolitisk utredning. Jf Jarvad 2004.
- Gunnarsson, Britt-Louise 2001: "Swedish, English, French or German – The Language Situation at Swedish Universities", Ulrich Ammon (ed.): *The Dominance of English as a Language of Science. Effects on Other Languages and Language Communities*, Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 281-316.
- Habermas, Jürgen 1997 (3. opplag på norsk): *Borgerlig offentlighet*. Oslo: Gyldendal.
- Jarvad, Pia 2004: "Forholdet mellom de nordiske språk og engelsk ved nordiske universiteter, høyskoler og andre høyere læresteder", foredrag på konferanse om parallellspråklegheit, Voksenåsen 07.06.04.
- Kyvik, Svein 2001: *Publiseringsvirksomheten ved universiteter og vitenskapelige høyskoler*, NIFU skriftserie nr. 15. Oslo.
- Mauranen, A. 1993: *Cultural Differences in Academic Rhetoric. A Textlinguistic Study*. Frankfurt a. M. etc.: Lang.
- Swach, Vera 2004: *Norsk vitenskap – på språklig bortebane?* NIFU skriftserie 9/2004.
- Sørbo, Jan Inge 1991: *Offentleg samtale*. Oslo: Det Norske Samlaget.